

Βασιλίας
Μηνακιάκη

Τεχνοφουδαρχία και νεφοπρόσδοος ή καπιταλισμός και υπεραξία;

Το τελευταίο βιβλίο του Γ. Βαρουφάκη παρουσιάζει την αντίληψή του, σύμφωνα με την οποία το κεφάλαιο του διαδικτύου και των «πλατφορμών» («νεφοκεφάλαιο») εκμεταλλεύεται το σύνολο της κοινωνίας στη σύγχρονη «τεχνοφουδαρχία». Χωρίς όμως την εργατική τάξη, χειρωνακτική και διανοητική, και την απόσπαση υπεραξίας δεν υπάρχει κέρδος.

Το βιβλίο του Γιάννη Βαρουφάκη, *Μιλώντας στον πάτερ μου - Μια εισαγωγή στην τεχνοφουδαρχία* (Πατάκης, 2024) έχει μερικά προτερήματα: είναι καλογραμμένο, παρουσιάζει -αδρά, βέβαια- κάποιες από τις ριζοσπαστικές απόψεις που αφορούν το διαδίκτυο, την πληροφορική και την τεχνητή νοημοσύνη, κι επιχειρεί να συνθέσει αυτές τις απόψεις και τις προσεγγίσεις του συγγραφέα σε ένα δικό του συνεκτικό ερμηνευτικό σχήμα.

Τα προβλήματα αρχίζουν από εδώ και πέρα και δεν μπορούν να κρυφτούν από το πλήθος των νεολογισμών, οι οποίοι αφθονούν στο βιβλίο. Είναι, μάλιστα, πολλά και αφορούν τόσο το ερμηνευτικό του σχήμα όσο και -πολύ περισσότερο- την πολιτική πρόταση που το συνοδεύει (κεφάλαιο 7). Σε κάθε περίπτωση, το *Μιλώντας στον πάτερ μου* πρέπει να αντιμετωπιστεί από τους μαρξιστές όχι με εύκολη αποκήρυξη ή με προσφυγή σε τσιτάτα των κλασικών, αλλά ως πεδίο δοκιμής της επάρκειας των δικών τους ερμηνευτικών εργαλείων.

Κεντρική θέση του είναι ότι δύο σημαντικές εξελίξεις -η ιδιωτικοποίηση του Διαδικτύου από τις πολυεθνικές και ο τρόπος που οι δυτικές κυβερνήσεις και οι κεντρικές τράπεζες «απάντησαν» στην κρίση του 2008-οδήγησαν στον θάνατο του καπιταλισμού, στην «κατεδάφιση» των βασικών του χαρακτηριστικών (αγορά, κέρδος) και στην ανάδυση ενός νέου κοινωνικοοικονομικού καθεστώτος, το οποίο ονομάζει τεχνοφουδαρχία. Σε αυτό το καθεστώς κυριαρχεί το νε-

φοκεφάλαιο -το τμήμα του κεφαλαίου που σχετίζεται με το Διαδίκτυο- και «πρωταγωνιστικό» ρόλο δεν έχει το κέρδος αλλά η νεφοπρόσδοος, την οποία αντλεί το νεφοκεφάλαιο από τους υποτελείς του (απλοί πολίτες και άλλοι καπιταλιστές).

Το σχήμα αυτό είναι προβληματικό από την αφετηρία του. Το νεφοκεφάλαιο, κατά τη γνώμη του Γιάννη Βαρουφάκη, αναπτύσσεται εκμεταλλευόμενο την αποκαλούμενη «βιομηχανική» (δημιουργική) εργασία «που είναι αδύνατον να πουληθεί», την εργασία των νεφοκολίγων (τα κλικαρίσματα καθενός από τους χρήστες του διαδικτύου, των smartphone, των social media), τις χρηματοδοτήσεις των τραπεζών που μετά το 2008 είδαν εδώ «πεδίο δόξης λαμπρόν» και την πρόσοδο που αντλεί από τους «υποτελείς καπιταλιστές», οι οποίοι χρησιμοποιούν τις πλατφόρμες.

Η εργατική δύναμη, όμως, δεν τριαχίζεται-διαχωρίζεται. Περιλαμβάνει ως ενιαίο όλον ένα σύνολο ικανοτήτων χειρωνακτικών και διανοητικών, ατομικών και συλλογικών, τυποποιημένων και δημιουργικών, ενσωματωσίμων σε μηχανές και μη, ποσοτικοποιούμενων-μετρήσιμων και μη. Αν κάτι χαρακτηρίζει τον σύγχρονο καπιταλισμό και ιδιαίτερα τις Big Tech είναι ακριβώς ότι εντάσσουν στο δυναμικό τους εργαζόμενους όλων αυτών των κατηγοριών -ότι μισθώνουν την εργατική δύναμη και του κλασικού προλεταριάτου και του λεγόμενου κογκνιταριάτου, των εργατών που προσφέρουν στο οκτώωρο τους -κι όχι μόνο- τις φαντασμά και τη δημι-

Υποκείμενο της «νέας επανάστασης» είναι από κοινού εργαζόμενοι, χρήστες και... «υποτελείς καπιταλιστές»

ουργικότητά τους. Μόνο με αυτή τη σύμπλεξη μπορεί σήμερα να εξασφαλίσει υπεραξία και κέρδη το κεφάλαιο -και δη το «νεφοκεφάλαιο».

Μία ακόμη πλευρά. Για να λειτουργήσει μια εταιρεία τύπου Amazon, Google, Facebook, Microsoft, Apple κ.λπ. χρειάζεται πληθώρα-πολυμορφία υποδομών κι εργαζομένων: τμήματα R&D (έρευνας και ανάπτυξης) και μάρκετινγκ, data center, συσκευές (π.χ. smartphone, υπολογιστές), προγράμματα, apps, οπτικές ίνες, αισθητήρες και ταυτόχρονα εργαζόμενους που επεξεργάζονται τα αδόμητα δεδομένα κ.ά. Καθέναν από αυτούς τους κολοσούς αντλεί κέρδη εκμεταλλευόμενος -άμεσα ή μέσω υπεργολάβων στην Κίνα ή αλλού, αλλά πάντως με κλασικά καπιταλιστικό τρόπο και με οργανική διαισθητική- τους ως άνω εργαζόμενους. Τα κλικαρίσματά μας προσφέρουν πληροφορίες αλλά όχι κέρδος. Μετατρέπονται σε κέρδος όταν από αυτά τα αδόμητα δεδομένα γίνει «εξόρυξη» χρήσιμων για κάποιους -άρα εμπορεύσιμων- πληροφοριών. Και αυτό

δεν γίνεται μόνο του: γίνεται με τη μίσθωση της εργατικής δύναμης τόσο προλεταρίων που ξεσκαρτάρουν κι επεξεργάζονται τα δεδομένα όσο και προλεταρίων που δημιουργούν προγράμματα μηχανικής μάθησης, εργάζονται στα data center κ.λπ. Μόνο με τη συνδυασμένη δουλειά και αυτών των δύο (άρα την άντληση υπεραξίας από αυτούς) προκύπτουν τα στοιχεία που στη συνέχεια μπορούν να πουληθούν -έναντι τιμήματος και με όρους αγοράς- σε μια ασφαλιστική ή βιομηχανική εταιρεία, σε έναν κρατικό φορέα, για τη στοχευμένη εμπορική ή πολιτική διαφήμιση ή για κάθε άλλη χρήση.

Η εργασία του συνόλου του προσωπικού των εταιριών αυτών -ή/και των υπεργολάβων τους- δημιουργεί συνεπώς υποδομές, πλατφόρμες, υπηρεσίες ή προϊόντα (εμπράγματα ή μη) -δηλαδή, αξίες χρήσης- που αγοράζονται από κάθε λογής πελάτες. Οι πελάτες αυτοί, προκειμένου να τις αγοράσουν, καταβάλλουν με κλασικά αγοραίους όρους ένα τίμημα - δηλαδή ένα μέρος της υπεραξίας που παράγεται από τους εργάτες τους. Μόνο που αυτό δεν είναι νεφοπρόσδοος, αλλά μεταφορά τμήματος της υπεραξίας που άντλησε ένας καπιταλιστής σε έναν άλλον, προκειμένου ο πρώτος να χρησιμοποιήσει τα κάθε λογής ψηφιακά εμπορεύματα του δεύτερου.

Σε ό,τι αφορά το προαναφερθέν κεφάλαιο 7, μπορεί ο συγγραφέας να μιλά για «νέα επανάσταση που θα κοινωνικοποιήσει το νεφοκεφάλαιο» και να υπογραμμίζει το ανέφικτο των σοσιαδημοκρατικών λύσεων και τα όρια της «πολιτικής των ταυτοτήτων» και του «κινήματος της κρυπτογράφησης» σήμερα, ωστόσο η λύση που σκιαγραφεί (*Το Άλλο Τώρα*) κάθε άλλο παρά συγκροτεί ριζοσπαστική πρόταση. Και γιατί υποκείμενο της είναι από κοινού εργαζόμενοι, χρήστες και «υποτελείς καπιταλιστές». Και γιατί δεν υπάρχει η παραμικρή αναφορά στο πώς, με ποια διαδικασία και μέσω θα επιβληθεί το «εναλλακτικό οικονομικό και πολιτικό σύστημα» που προτείνει. Και γιατί δεν υπάρχει καμιά θέση για το πώς από τις καπιταλιστικές επιχειρήσεις -πολύ περισσότερο τα «τεχνοφούδα»- του σήμερα θα μεταβούμε στις «εκδημοκρατισμένες εταιρείες», για να θυμηθούμε μια έκφραση που χρησιμοποίησε ο συγγραφέας την περίοδο που ήταν υπουργός της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ.